

HARPUNER#SRSR: ХУДОЖНЯ МОДЕЛЬ СУСПІЛЬСТВА (ЕЛЛА ЛЕУС «З ПІВДНЯ НА ПІВДЕНЬ»)

Даниленко Людмила Вікторівна

кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри мовної підготовки

Запорізького державного медичного університету

вул. Сталеварів, 31а, Запоріжжя, Україна

Статтю присвячено осмисленню пам'яті про радянське минуле в романі Елли Леус «З півдня на південь». Зокрема характеризується художня модель радянського суспільства з його суперечливими прагненнями, цінностями і комплексами. Пояснюється авторське бачення особливої соціальної групи – представників китобійного промислу. Твір урідноманітнює тематичний обсяг сучасної української прози, присвяченої темі минулого в СРСР, його трагічним подіям і повсякденню. Письменниця правдиво відтворила життєвий досвід свого покоління в умовах однотипного побутового існування та комуністично-тоталітарного впливу на особистість. Життя китобійців постає контрастом двох світів – обмеженого радянського і вільного закордонного. Як і інші українські автори, Елла Леус розвінчує міти про щастя «будівника комунізму». У романі викривається антилюдська політика компартійної системи і висвітлюється невмирущість національно-визвольних ідей українців. Усе це сприймається як засторога московсько-імперському реваншу сьогодні. Оригінальність авторської ідеї полягає в символічному змалюванні китобійного судна «Радянська Україна», що уособлює всю систему радянського суспільства. Специфіка побуту і праці на судні, особливості взаємин між членами команди, сутність китобійного промислу, елітарність китобійців у середовищі портового міста – явища, що відображають різні сторони життя в СРСР. Цікавим і пізнавальним у тексті є створення ретроплощини зі знаковими деталями минулого. Увага письменниці зосереджена на знакових конфліктах: злочин – покарання, кохання – зрада, щирість – підступність, комфорт – побутова невлаштованість, романтика – буденність. Пам'ять про радянське минуле в романі, а саме сутність тоталітарної країни і долі людей в умовах пристосуванства, споживацтва й переваг типовості над індивідуальністю, осмислено достовірно, з критикою болючих і тривожних проблем часу. Ліризм та романтика, що притаманні творам про морські пригоди, передають особисті враження авторки – не ностальгічні пристрасті за радянським, а любов до Одеси і близьких людей-китобійців.

Ключові слова: пам'ять про минуле, ностальгія за радянським, китобійці, морські пригоди, радянське повсякдення, художнє викриття.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. Художнє відтворення радянського минулого – це проговорення травми покоління, що піддавалося комуністичним практикам моделювання уніфікованої людності – громадян СРСР. Наслідки тих процесів болючі, оскільки продукт «homo sovieticus» з навичками пристосуванства, терплячості, моралізаторства й перекладання відповідальності за власний добробут на владу, не зник остаточно. Радянська людина тримається за спогади про молодість, занурюється в ностальгічні переживання про комуністичні паради, соцреалістичне мистецтво, піонерські свята, дефіцитні товари, дешеву ковбасу, «старі пісні про головне». Таке жалкування за минулим гальмує прилучення України до європейських цінностей у XXI столітті.

Чому ще багато людей ностальгують за СРСР? Цей стан можна вважати закономірним,

особливо на зламі епох, формацій і державних пріоритетів. Громадяни зі сформованою свідомістю «homo sovieticus» живуть у нових умовах, але не встигають переформатувати свій уявний світ колишнього. Минулим жити солодко, бо файли пам'яті зберігають лише кращі життєві моменти. Ностальгія «силкується затримати час у минулому, моделюючи такий його образ, який був би прийнятним і приємним для спогаду», – пише Я. Поліщук [4, 125].

Проблема пам'яті про минуле в пострадянському суспільстві пов'язана з викривленням історії, агресивним насадженням комуністичних тенденцій, контрольованою орієнтацією поглядів та зацікавлень населення. Велика частина вихідців із Радянського Союзу ще й досі не знає або не хоче знати правду про національно-визвольні періоди, що позначені смертями, арештами, доносами, тюрмами, поламаними долями. Звичайним людям притаманно думати про приємне, смачне, веселе. Тому

колишні представники радянського суспільства готові обмежитися повсякденням і ревно оберігають свої простори пам'яті з найвними радощами та простенькими, приземленими вдачами – типовими для їхнього часу. Саме ця типовість об'єднує останні сили ностальгуючих за радянським.

Спогади можуть бути меланхолійними, депресивними, критичними або іронічними. Усе залежить від бажання чи небажання людини змінювати себе і світ навколо. Відтворення минулого досвідне для розвитку суспільства, а не для безцільного споглядання колишнього. Біль пережитого слід проговорювати, щоб вичерпати його остаточно. Ностальгія викликає бажання повернути втрачене, міцно зафіксоване в пам'яті. Ця категорія людської природи має свою особливу принаду, близьку до романтики й меланхолії. Картини минулого в ностальгічних помислах не завжди відображають реальні явища. Часова дистанція, яка може деформувати правду, на думку Т. Бакіної, є умовою ідеалізації минулого. «З огляду різних причин ностальгічних образів минулого і реальне минуле мають мало спільного», – вважає дослідниця [2, 10].

Ностальгія за радянським має специфічну природу. На думку О. Пронкевича – це «наратив», нав'язаний «творцями оновленої російської імперської ідеї країнам колишньої СРСР як паліативний засіб переживання травми, яка спричиняє меланхолію за втраченим минулим, а також як ідеологічний проект, розроблений російськими пропагандистами з метою поширення певної системи ідентифікаційних знаків, що спроможна об'єднати людей навколо ідеї великої Росії» [5, 240]. Для незалежності сучасної України така ностальгія не тільки зайва, а й небезпечна. Тож проблема викриття сутності радянської системи, що порушена в статті, актуальна.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема пам'яті про радянське минуле широко обговорюється в гуманітарних колах. Вагомими є напрацювання істориків О. Бажана, М. Борисенка, Ю. Каганова, А. Киридон, О. Колястрок, Л. Крупник. Вони розкривають механізми формування уніфікованого типу «homo sovieticus», пояснюють специфічність радянського суспільства. З історичними дослідженнями тісно пов'язане змалювання дійсності в художній літературі, що заохочує до чуттєвого, образного сприйняття подій, які вже не повернуться.

Образ радянського часу в українській прозі має свої особливості – це не реконструкція заради ностальгічних переживань,

а встановлення правди через добру іронію чи гірку сатиру. Літературознавчий дискурс щодо теми пам'яті про радянське минуле, розгорнутий Т. Гундоровою, Н. Копистянською, Л. Лавринович, Я. Поліщуком, О. Пронкевичем, О. Пухонською, С. Філоненко, має подальші перспективи, а потреба авторів писати про пережите в Радянському Союзі збільшується.

Мета дослідження – пояснити особливості зображення пам'яті про радянське минуле, зокрема проаналізувати художню модель радянського суспільства в романі Елли Леус «З півдня на південь». **Завдання**, які передбачаються для виконання мети, такі: виявити засоби творення образу корабля – символу суспільства; пояснити особливості змалювання конфлікту «тоталітаризм – свобода»; охарактеризувати художні деталі, що складають ретропростір.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Письменники, більшості з яких довелося жити в Радянському Союзі, відтворюють свій досвід душевно й достовірно. Насичуючи тексти ретрообразами, відповідною атмосферою, вони виносять на світ Божий сутнісні риси радянськості, розвінчують міти про щастя «будівника комунізму», стверджують думку про загрозу московсько-імперського реваншу сьогодні. Про потребу згадувати радянське минуле С. Алексієвич сказала так: «Це був соціалізм, і це було наше життя. Тоді ми мало про нього говорили. А зараз, коли світ безповоротно змінився, всім стало цікавим те наше життя...» [1, 5]. Кожен із авторів, хто причетний до «того життя», вносить у цілісну картину пам'яті свої образи.

Серед текстів про радянський соціум, а саме школу, міліцію, армію, специфіку столиці, провінційних міст і колгоспів, тематично вирізняється твір про припортову Одесу та китобойів. Це роман «З півдня на південь» Елли Леус. Письменниця показала ретрочас на основі особистих спогадів і переживань. Вона одеситка, народилася в сім'ї китобоя. Роман присвятила батьку Володимирові Сіроштану та «дорогим серцю китобойцям». У 2015 році «З півдня на південь» видано російською мовою. У 2018-му книга вийшла у видавництві «Український пріоритет» в авторському перекладі на українську.

Елла Леус захоплюється морською тематикою, з любов'ю пише про рідне місто й відверто розповідає про складну сторінку минулого – китобійний промисел у Радянському Союзі. Вважалося, що радянські гарпунери користувалися привілеями, оскільки їхня небезпечна робота в довготривалих рейсах

холодними океанами дуже добре оплачувалася. Романтика професії тоді не заплямовувалася вбивством найбільших морських тварин заради комерції. Не всі китобої поверталися додому, бо гинули в океані. Деякі мріяли назавжди залишитися в чужоземному порту. Через особливий статус у суспільстві китобої перебували під наглядом КДБ. Драматично склалася доля легендарного капітана найбільшої китобазы «Радянська Україна» Олексія Соляника. Після визнання і слави він втратив керівництво судном через доноси та плітки [3, 2015]. У 80-х роках ХХ століття покладено мораторій на китобійний промисел, бо ж популяція китів почала швидко знищуватися. Судно «Радянська Україна», що символізувало велич тоталітарної країни, вже нікого не цікавило. Історія радянського китобійництва суперечлива, драматична і приголомшлива. Пам'ять про це потребує багато роз'яснень.

Персонажі твору Елли Леус «З півдня на південь» – прототипи мореплавців-китобоїв. У художній реконструкції минулого добре висвітлено реалії їхнього життя: складнощі професії, умови побуту і стосунки під час рейсів. У центрі подій – образ реального китобійного судна «Радянська Україна». Легендарна китобазя є художньою моделлю унікального середовища зі своїми законами, трагедіями і романтикою.

Зображення корабля в мотивах морських пригод має багату традицію у світовому мистецтві. Це гарний і влучний символ життя, долі, суспільства, народу, який використовується письменниками здавна. Відомі образи суден у романах В. Гюго, Ж. Верна, Д. Дефо, О. Гріна, М.Трублаїні, Ю. Яновського. Художня модель океанського судна в романі Елли Леус добре вписується в традиції художньої мариністики і має свої особливості.

Китобазя «Радянська Україна» – це міні-суспільство, яке співіснує з хаосом проблем колишньої великої держави. Командний склад на судні уособлює сутність радянського середовища. Особисте життя персонажів тісно переплетене із колективним. Капітан Геннадій Пилюгін пережив сімейну трагедію – він удівець. Через утрату дружини важко страждає, але після призначення капітаном-директором флотилії «Радянська Україна» «разом зі своїм пароплавом піддавався ремонту» [3, 22]. Образ Геннадія Пилюгіна – втілення порядності та професіоналізму. Він прикрив напівлегальну торгівлю китовим м'ясом, що давало можливість колишньому керівництву розжитися валютою, дотримувався виконання плану

так, щоб не винищувати китів без потреби, завжди залишався чесним. Таким бачить його письменниця, висловлюючи повагу до китобійців загалом. Образ капітана близький до героя романтичного епосу: «Він як атлант, служить опорою всій цій різношерстій спільноті, що проживає на цивільному кораблі. У атланта коліна тремтять, зуби скрегочуть, думки плутаються, піт заливає очі, але він зобов'язаний стояти» [3, 42]. Пилюгін постійно перебуває під наглядом держбезпеки і свідомий того, що кожна його дія простежується та аналізується.

Одна з головних сюжетних ліній роману – кохання Пилюгіна та молоді дівчини Лізи Соколовської, яка вперше вирушила в рейс, оформившись репортером судна. Ці стосунки щирі та взаємні, але капітан не може їх оприлюднити через імовірний осуд, адже обраниця є ровесницею його доньки. Любовні перипетії (зізнання, ревності, переживання, випробування, таємниці, зради, плітки) лягли в основу конфлікту твору. Це допомогло авторці показати характери виразніше, виявити проблему несвободи людини, залежної від моралі «будівника комунізму», від умов кар'єрного зростання й навіть від побутових благ. У такий спосіб розгортаються долі й інших персонажів. Владлен Чистяков, помполіт на судні, знає про зради своєї дружини та навіть якось застав її з коханцем у власній квартирі. Проте він змиряється з ситуацією, бо не може розлучитися – «кар'єра партробітника і така пляма на моральному портреті – речі несумісні» [3, 28]. Молодий китобоець Ларик Китаєв не любить свою дружину й ніколи не був з нею щасливим, але змушений продовжувати стосунки через перспективу отримати квартиру за сімейним станом. Окреме жило, «в новобудові, з усім зручностями» – його заповітна мрія, бо мешкає в напівпідвальному приміщенні, користується дворим туалетом і холодним рукомийником. Ларик згоден жити разом зі Златою й дитиною, яку та чекає нібито від нього, задумується «над пропозицією диявола про купівлю-продаж душі в обмін на квартиру» [3, 176]. Авторка гостро порушує проблему «квартирного питання», вказує на викривлене поняття про «блага» радянської людини: «...Снилося громадянам зовсім не торжество комунізму, тим більше що уявити, в чому конкретно воно могло втілитися, було важкувато. Їм снилася їхня окрема, нехай крихітна квартира в багатоповерховому будинку, де кожен сімейний осередок зміг би усамітнитися на власній житлоплощі і зварганити власний бульйон з любові, побуту, скандалів, хвороб і зрад» [3, 176]. У зіткненні особистих

переживань і норм життя радянського громадянина виявляються загальнолюдські істини, не підвладні жодній системі впливу на особистість.

Характери персонажів, їхні взаємини й поведінка цікаво проглядаються на тлі загальної панорами життя в СРСР, що уособлено в образі китобазы «Радянська Україна» з деталями важкої роботи, побуду і розваг морехідців. Тут добре помітна специфіка долі людини в комуністичному суспільстві з високими ідеями і приземленою реальністю.

Судно має інфраструктуру, що забезпечує повноцінну життєдіяльність у довготривалому рейсі. Художній образ такої локації втілює певну соціальну винятковість людей, які перебувають на ній. На кораблі розташовані кінозал, бібліотека, ресторан, лікарня, стоматологічний кабінет. У великому кінозалі демонструються не тільки фільми (по чотири сеанси на день), а й проводяться партійні конференції, загальні збори колективу та концерти художньої самодіяльності. Є тут і музей з різними сувенірами та подарунками. Для забезпечення освіти молодих китобійців працює, переважно формально, вечірня школа. Її випускники мають вступати «в «рибну» мореходку».

В інтер'єрі ресторану письменниця охоче виділяє подробиці, звертає увагу на святкову урочистість приміщення навіть у будні: «Тут був один дуже довгий стіл, застелений білою скатертиною. Стіл сервірований за всіма правилами. На ньому було все, що належало: і багатопредметні прилади, і графини для компоту, і підставки для серветок, і порцелянові супники, і блискучі маслянки з нержавійки, і фігурні баночки для спецій» [3, 48]. Більшість членів екіпажу всього цього вдома не мала, а тут усі «швидко звикли до аристократизму від «громхарчу», і вже не уявляли, як може бути інакше» [3, 48]. Моряк-китобійник може з'їсти на обід, наприклад, гарячий грибний суп, картопляне пюре «з фаянсового посуду», котлету «досконалої еліпсоїдної форми» [3, 49]. Для повноцінного зображення життя радянських людей, а саме привілейованих, авторка не обійшлася без питання їжі, бо це було одним із мірил стандартів «благополуччя».

Цікаві розповіді про перебування команди китобазы в закордонному порту «Лас-Пальмас» – за комуністичними мірками, «злачно-загниваючому оплоті імперіалізму» [3, 196]. Тут громадяни СРСР поведуться так, як вимагає спеціальний протокол: ходять маленькими компаніями, з місцевими «в зносини не вступають», «на вулиці не зупиняються»

[3, 196]. Спеціально для радянських людей у порту передбачені магазини з вивісками «Аврора», «Маяк», «Одеса», «Москва» і навіть «Тут говорять по-російськи». Купують моряки подарунки для родичів та товари для комісійних магазинів чи для «спекулянтів» Одеси, витрачаючи добру частину грошей.

Письменниця не приховує очевидної різниці між українськими й російськими моряками. Підтверджує це красномовними ілюстраціями та емоційними в'їдливими коментарями: «І не дай Бог прибути в Лас-Пальмас після флотилії «Юрій Долгорукий». Тоді ж на багатющому острові Гран Канарія ніц не залишиться для «Радянської України» з гіпюру, кримплону, мохеру й іншого цінного в Одесі імпорту... Або ж ще не приведи Боже першою припахється «Советская Россия!» Тоді «Радянській Україні» взагалі гаси світло...» [3, 193]. Характеристика росіян дошкульна: «все проп'ють і запаскудять, після них місцеві з «совецькімі» жодних справ мати і не хочуть» [3, 193]. Нестримна авторка і в поясненні гіркою історичного досвіду України. Уособлюючи сутність росіян, називає Долгорукого «синком-виродком Боголюбських із дідівського Києва» [3, 193]. Назви радянських суден відіграють у творі символічну роль і є ключовими образами в поясненні сутності СРСР, суперечностей між українським і російським характерами. Специфічність типової радянської людини чітко проявляється на тлі закордонного світу, в комерційних нюансах, коли загострюються конфлікти «свобода–запорошеність», «буденна сірість–імпортний дефіцит», «доступ–заборона», «порядність–розбещеність».

Описуючи умови перебування на китобазі «Радянська Україна», Елла Леус показує, як шліфувалася морська еліта суспільства. Співжиття та ідейно-політичний рівень мали відповідати одне одному. Авторка порушує питання вступу молодих моряків у комуністичну партію. Правду розкрито в щирому зізнанні Ларика Китаєва: «...Вступати я нікуди не збираюся, тим більше туди... в цю нашу ленінську... У мене через це навіть перманентний конфлікт з помполіта утворився... А я ж ще морально не готовий до такого кроку! Серйозно! Я б сказав, доленосного кроку! Абсолютно не готовий!» [3, 53]. Думка Ларика може сприйматися неоднозначно: це недовіра до компартії, чи занижена самооцінка? У контексті висловленого усе ж помітна сутнісна викривальна іронія – своїми відмовами Ларик зриває «план на кандидатів у партію» [3, 53]. У постаті молодого китобійця вдало втілено подих свободи. Хлопець

упевнений у своїх переконаннях, має почуття національної гідності, вважає себе не «радянським», а «українським».

Детально змальовуючи панораму минулого, зважаючи на інтереси типового радянського громадянина (комфорт, достаток і залежність від вищого керівництва), Елла Леус зосереджує увагу на позиції тих, хто не сприймає «правду комуністів». Мислячі люди траплялися серед морехідців, оскільки вони бачили життя за кордоном, спостерігали за роботою іноземних моряків. Знаковою для розуміння ідеї твору (не ностальгувати за минулим, а критично його оцінювати) є розмова молоді про політику в СРСР. «Щось таки не так з цим соціалізмом. Оголосили ворогами весь світ, до якого нам іще сім верст киселю сьорбати, якщо кожна п'ятирічка – це крок до перемоги комунізму. Країна неполоханих дурнів і вічно зелених помідорів, як кажуть в Одесі», – не приховує емоцій матрос Костя. Письменниця відкриває світ, багатом невідомий у тихому «застійному» Союзі. Це світ свободолюбства і прагнень до національної незалежності. «Старий єврей таки правильно казав – УПА знало, яку країну будувати, а саме – Самостійну!», – каже Ларик. «Може, й знали, та нам не розказали», – відповідає Костя [3, 198]. У цій розмові вся сутність протистояння між свободою і «застоем». Такими були паростки новітньої боротьби і плекалися вони серед людей неординарної

професії. З цієї позиції виявлено слабкість тоталітарної держави, її передбачуваний крах.

Історія радянського китобійництва безславно закінчилася наприкінці 80-х рр. ХХ ст. – промисел став нерентабельним. Радянський Союз невдовзі зник. Сумною була доля флотилії «Радянська Україна». У 1995 році легендарну китобазу продали в Туреччину на брухт. Недарма Елла Леус в образі судна втілила радянську імперію з її законами, людськими долями і поразкою.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Художній світ у творі «З півдня на південь» спонукає до глибоких роздумів, аналізу пережитого, осмислення травматичної правди. Елла Леус – письменниця-одеситка, у минулому радянська громадянка, створила розповідь про кохання й романтику, героїзм і трагедії, щирість і підлість. Це сповідь про країну, в яку не хочеться повертатися; про гідність і свободу вільної людини, а не про зітхання за однотипним, обмеженим «совковим щастям». Головний образ – китобійне судно – вдало втілює авторський задум викрити проблеми людини в тоталітарній країні.

Роман Елли Леус «З півдня на південь» сміливо відкриває незручні сторінки пережитого, налаштовує на осмислене сприйняття радянського минулого. Твір урізноманітнює тематичний простір української прози про радянський час, що потребує подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексиевич С. *Время секунд хенд: собрание произведений*. Время, 2013. 512 с.
2. Бакина Т. *Образ прошлого и ностальгическое переживание в кинематографе*. Москва: Изд. Дом Высшей школы экономики, 2014. 56 с. (Препринт. Высшая школа экономики. Нац. исследовательский ун.-т; WP20).
3. Леус Е. *З півдня на південь: проза*. Київ: Видавництво «Український пріоритет», 2018. 384 с.
4. Поліщук Я. *Пошуки східної Європи: тіні минулого, міражі майбутнього*. Чернівці: Книги – XXI, 2020. 192 с.
5. Пронкевич О. «Ідеальний читач Едички-нацбола». *Література та ідеологія: колективна монографія / наук. ред. та упоряд. В. П. Моренець*. Київ, 2017. С. 239–261.
6. Шама О. *Морські розбійники. Якою була доля радянських китобоїв, які заради виконання плану винищували світову популяцію китів* // *НВ*. 23 серпня 2015. <https://nv.ua/ukr/publications/morski-rozbijniki-jakojubula-dolja-radjanskih-kitobojiv-zaradi-vikonannja-planu-vinishchuvati-svitovu-populjatsiju-kitiv-65305.html> (дата звернення: 26.03.2021).

REFERENCES

1. Aleksievich, S. (2013). *Vremya second hend sobranie sochineniy*. [Second hand time]. Vremya [in Russia].
2. Bakina, T. (2014). *Obraz proshlogo i nostalgicheskoe perezhivanie v kinematographe*. [The image of the past and nostalgic experiences in cinematography]. Moscow [in Russia].
3. Leus, E. (2018). *Z pivdnia na pivden: proza*. [From south to south]. Kyiv: Ukrainian Priority [in Ukrainian].
4. Polishchuk, Ya. (2020). *Poshuky sxidnoyi Yevropy: tini mynulogo, mirazhi maibutnoho*. [The search for Eastern Europe: shadows of the past, mirages of the future]. Chernivtsi: Books – XXI [in Ukrainian].
5. Pronkevych, O. (2017). «Idealnyi chytach Edichky-natsbola» // *Literatura ta ideolohiia: kolektyvna monohrafiia / nauk. red. ta uporiad. V. P. Morenets*. [“The ideal reader of Edichka-nationalball” // Literature and ideology]. Kyiv: NaUKMA [in Ukrainian].

6. Shama, O. (2015). Morski rozbiinyky. Yakoiu bula dolia radianskykh kytoboiv, yaki zarady vykonannia planu vynyshchuvaly svitovu populiatsiiu kytiv. [Robbers. What was the fate of the Soviet whalers, who exterminated the world's whale population in order to carry out the plan]. NV 23.08.2015 [in Ukrainian] <https://nv.ua/ukr/publications/morski-rozbijniki-jakoiu-bula-dolja-radjanskih-kitobojiv-zaradi-vikonannja-planu-vinishchuvali-svitovu-populjatsiju-kitiv-65305.html>

HARPUNER#SRSR: MODEL OF SOVIET SOCIETY ("FROM SOUTH TO SOUTH" BY ELLEY LEUS)

Danylenko Liudmyla Victorivna

Candidate of Philological Sciences,

Senior Lecturer at the Department of Language Training

Zaporizhzhia State Medical University

str. Stalevariv, 31a, Zaporizhia, Ukraine

The article is devoted to the image of the memory of the Soviet past in the novel "From South to South" by Ella Leus. In particular, the artistic model of Soviet society with its conflicting aspirations, values and complexes is characterized. The author's vision of a special social group – representatives of the whaling industry is explained.

The work diversifies the thematic scope of modern Ukrainian prose, devoted to the theme of the past in the USSR, its tragic events and everyday life. The writer truly recreated the life experience of her generation in the conditions of the same type of everyday life and communist-totalitarian influence on the individual. The life of the whalers is a contrast of two worlds – the limited Soviet and the free foreign.

Like other Ukrainian authors, Ella Leus debunks the myths about the happiness of the "builder of communism." The novel exposes the anti-human policy of the Communist Party system and highlights the immortality of the national liberation ideas of Ukrainians. All this is a warning against the realization of the Moscow-imperial revenge today.

The originality of the author's idea lies in the symbolic depiction of the whaling ship "Soviet Ukraine" as a personification of the entire system of Soviet society. The specifics of life and work on the ship, the peculiarities of the relationship between team members, the essence of whaling, the elitism of whalers in the coastal city – all this reflects different aspects of life in the USSR. Interesting and informative in the text is the creation of a retroplane with symbolic details of the past. The author's attention is focused on conflicts: crime – punishment, love – betrayal, sincerity – insidiousness, comfort – domestic inconvenience, romance – everyday life.

The memory of the Soviet past in the novel, namely the essence of the totalitarian country and the fate of people in terms of adaptation, consumption and the advantages of typicality over individuality, is interpreted in the novel authentically, with a critique of painful and disturbing problems of the time. The lyricism and romance inherent in the works about sea adventures convey the author's personal impressions – not nostalgic passions for the Soviet Union, but love for Odessa and close whalers.

Key words: *memory of the past, nostalgia for the Soviet, whalers, sea adventures, Soviet everyday life, artistic exposure.*